

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTIFICA

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY XII.

BARCELONA 31 DE MARS DE 1889.

NÚM. 125

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA'LS ASSOCIATS. — Pera'ls no socis, 1'50 pessetas al any. — Número sol, 25 cénts. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas las comunicacions, y en la libreria de Verdaguer.

SESSIONS

Abril 23 — Vetllada literaria en celebració de la festa de Sant Jordi.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE MARS.

DELEGAT

D Manuel Alsina y Rosés, al Masnou.

EXCURSIONS

(*Extracte.*)

SANT FELIU DE GUIXOLS, SANTA CRISTINA DE VALL D' ARO, LLAGOSTERA y VIDRERAS, (oficial) 23, 24 y 25 Mars 1889.

Assistencia dels Srs Ubach, Aulésia, Gaudí, Castellet y Casades (P)
Los excursionistas prengueren lo tren que surt á las 2 h. 8 m. de la tarde d' aquesta ciutat y arribaren á Girona prop las 6.

Si bé 's presentá la tarde bastant nuvolosa, ab senyals de tempestat, lo temps s' aclarí notablement, de manera que 's pogué gosar d' una serena y tranquila posta de sol; admirant los panoramas que durant lo camí se desplegan variadissims. Notaren los excursionistas, ab moltíssim greu, que la hermosa devesa del *Empalme*, un dels llocs mes bonichs que 's veyan desde la via de Fransa, ha casi desaparegut mercés á la considerable tallada que s' es feta de la arbreda que aquell punt guarnia. Al peu de la estació prengueren lo carruatge que porta á Sant Feliu, sortint de Girona á las 6 h. 25 m., sens haverse distingut pera rés en dita ciutat. La carretera de Sant Feliu, (34 k.) es plana y ben cuidada, y comunica entre si 'ls pobles de la Quart, Cassá de la Selva, Lla-

gostera, lo barri de la Taulera y Santa Cristina de Vall d'Aro, situada en ampla plana, verdejant de conreus, clapejada de bosch, regada per lo Ridaura y sos afluents, y vigilada per las serras vestidas de foscas suredas.

A las 10 s'arribá á Sant Feliu, després d'una parada, de prop de mitja hora, á Llagostera; posant en lo *Restaurant Gregori* situat en lo carrer del Portalet. Lo mati del dia 24, s'empleá en visitar la població, acompanyats sempre del digníssim delegat de la ASSOCIACIÓ D. Joan Casas, de qui quedáren molt agrahits los excursionistas, per las atencions d'ell rebudas. Bonica es la vista del port abrigat per los serrats de Sant Telm y de Tetuan al S. O. y per lo rocam que tanca la tranquila cala de Calasans, ab lo tradicional pou de Sant Feliu, per l'E. blanquejant en lo fons de la badia, en sa part N. O., la rejuvenida vila, hereva de la vella *Jecselis*.

Si bé l'artista y l'arqueólech poch hi trobarán en ella, no obstant, fá bó de veure per la netedat de sas casas, ámples y drets carrers, espayós passeig prop la platja; debentse també recordar las grandiosas fábricas de taps de suro, principal industria de la població. Del antiguíssim cenóbi benedictí, que tant nom doná á la vella *Jecselis*, en los sigles mitjos, sols ne resta una galeria, de trassa románica, difícil de determinar, en lo lloch en que 's troba avuy amagada, si formá part d'un cláustre, ó d'altra dependencia del monastir. Consta de nou archs, sostinguts per sis baixas columnetas ab tosca basa, unidas directament ab aquells per senzills capitells geométrichs, venint alsadas del pis per un pedestal continuu, y reforsada dita galeria per matxons, que la divideixen en tres espays, corresponent á cad' un d'ells tres archs. Damunt hi corra un rengle d'arquets, sostinguts per petits pilars, arran del sostre. Aqueix estimable fragment arquitectónich está empotrat en la paret de la *trastera* de la iglesia, haventseli fet pérdre son caràcter mercés á la capa de cals que li ha estat donada recentment y per haberse cegat los archs. Fora d'aqueix recort, rés mes, com no sian duas fortas y esmotxadas torras confosas en la massa del grandios edifici del sigle passat, que substituí al antich monastir, recordan la llarga estada dels Benedictins en la vila de Sant Feliu. Deuhen així meteix citar-se, pertanyents també á la última centuria, la portada barroca del ingrés principal del cenóbi, que s'obra en lo mur que tanca lo recinte mes exterior, y la porta de la Abadia, ostentant abduas lo tipo arquitectónich que caracteriza lo gust artístich del sigle XVIII. En varis indrets mes visibles de la construcció, hi campejan grans escuts de pedra del senyorial monastir, en los que hi figuran lo castell, las flors de llís y la mola. recort aquésta del martiri del patró de la vila. Pertenesqué també al monastir la actual iglesia parroquial. Del antich temple sols

se 'n conserva escassament la meytat inferior, constituïda per una sola nau ab feixuga volta de canó, sent lo restant fins al abside, obra del sigle xvi, conforme demostra la volta en aresta, apoyada en archs formers de planas motlluras, que s'encrehuan en senzi-llas claus, venint las nerviacions sostingudas, á mes d'un ters de la alsada dels murs de la nau, en petitas ménsulas. Amples archs semicirculars, tal vegada de la primitiva construcció, donan pás á las capellas laterals, que son també del sigle indicat. L' abside es de planta poligonal, deixant passar escassa llum los llarchs fines-trals en ojiva que s'obran en son mur. Los altars, així lo major com los de las capellas, son d' aqueix desgraciat *gòtich* dels mo-derns escultors tallistas, mes plens de bona intenció que d' art. Notáren en l' altar del Sant Cristó dos ossaris de pedra, tan co-muns en los sigles mitjevals, pertanyents tal vegada á algun abat. ó benefactor del monastir. Per últim, se guardan uns llibres de chor, ab grans lletras capitals, notables per sa época y son gust artístich.

La plassa major de la vila, ahont s' hi fá 'l mercat, es bastant característica, á causa de las voltas tan típicas en las poblacions de nostra terra; cridant l' esment la casa del Ajuntament, construcció del sigle XVI, ab son campanar pera lo rellotge, y sobre tot una pe-tita casa, pot ser la mes antiqua de Sant Feliu, ab son baix portal adovellat, ayrós finestral ab llinda trilobada sostinguda per primas columnás, obrintse en la part superior de la fatxada altra finestre-ta en ajimés. Dintre la casa, y empotrada en l' envá de la escala hi ha una colúmna induptablement bisantina, caracterísada per son capitell y fust estriat. A son costat hi ha un escut difícil de deta-llar, per l' espés emblanquinat que 'l tapa. Altres finestrals, espe-cialment del sigle xvi, se notan en algunas casas, estimables fragments, que la ignorancia vá fent desapareixer cada dia, y que deurian conservar-se com á testimonis d' altrás épocas. Lo manifestat es lo únich que parla de la antiguetat de Sant Feliu, já que fora d' aixó son aspecte dominant es moderníssim y per tant la monotonia, la ausencia de caràcter y de tota intenció artística, es lo que 's nota en la població, com en totas las que, despullantse de lo vell, no han cuidat sino d' enjovenirse al pendre increment en nostres temps.

La tarde d' aquest dia se dedicá á visitar la curiosíssima *Sa pedra alta*, existent en lo terme de Solius. A las 2 h. 15 m. se dirigiren los excursionistas, acompanyats del citat Sr. Casas, envers lo lloch ahont aquell monument primitiu (?) s' aixeca. Sortiren de la vila en direcció á ponent, seguint un bonich cami que entre hortas, plantius, bosch de pins y suredas, s' obra vía guanyant suaument la serra. Lo paisatge que, á mida que 's vá pujant, se gósa es encisador; arreu la vegetació boscatana guar-

neix lo terror, vestint la serralada de fosch mantell de verdor. desde 'l cim fins al fondal, ahont remoreja la torrentera. Al lluny, al extrém de la atapahida arbreda, hi blanqueja, posada entre la terra y la mar blavíssima, la vila de Sant Feliu obrint sos brases la *montanya pera donarli assiento y abrigh ensemps*. Mes lluny, envers solixent, s' ovira Palamós arresserada al peu de las rocas, llensantse la vista en l' espay inmens de mar y cel. No menys hermós es lo panorama que 's desplega terra endins de llevant á tramontana, La Vall d' Aro desde sa platja y rocosas costas de la punta de Palamós y Palafrugell, fins la serras que mes enllá de Cassá de la Selva separan aquesta comarca de la del Gironés, ovirantse la riolera vall cintada d' argent pel Ridaura, blanquejant arreu, entre la variadíssima verdor desde 'l ió *esmeragdí dels sembrats, fins al negrós de las rouredas, los llochs de St. Joan de Palamós, poblat de Fanals, Sta. Cristina y Llagostera, vigilats per la serralada de Castell d' Aro, Romanyá y Bell-lloch*. Al fons de l' horisó, per damunt dels montanyams ampurdanesos, contrastant superbament ab sa entonació negrosa, se veyan enlayrarse los nevats Pyrineus, ab tant hermosíssim esclat de blancor, que talment apareixian com un mon de plata sostenint lo blau firmament. Lo quadro no podía ser pas mes encisador.

(Acabarà)

ST. JULIÁ DE VILATORTA, SANTUARI DE PUIGLAGULLA y VILALLEONS (particular), 26 al 27 Agost de 1888.

Nostre amich D. Joaquím de Gispert, visitá en l' últim estiu los pintoreschs punts de la plana de Vich que s' expressan en lo epígrafe.

Desde Vich passá á St. Juliá de Vilatorra per la carretera provincial que *conduheix á St. Hilari Sacalm, per entre l' hermosíssim paisatge de las Guillerías, trobant al pas lo poble de Collsuspina, y poch després la bizantina iglesia de Riudeperas, al costat de la carretera, com si recordés al distret passatger los ideals artístichs de passats sigles; arribant á St. Juliá, anomenat també de las Ollas, per la molta importancia que arribá á tenir allí la terrissería, als cinch quarts d' hora de la surtida de Vich*.

Avuy troba 'l viatger cómodo allotjament gracias al nou establiment que han muntat los Srs. Benessat, y en lo que 'l passat estiu *residiren numerosas y distingidas familias d' aquesta capital, atretas per las excelents condicions del país. Situat lo poble en la entrada de las Guillerías, los seculars boscos que las cubreixen surten per lo Puigoriol y lo coll de Portell que á distancia lo rodejan en unió de diversos turons. Sobre lo situat en direcció*

SO. se veuen las bambolejants ruinas d' antich castell, trössos de mur que no obstant sa gruixaria sembla han de caure al més petit impuls; quedan restos de fossos escavats en la meteixa roca; mes faltan en aquells murs detalls arquitectònichs, si bè per la perfecció del treball y bon aparell dels carreus pot créures que 's construhiria en un período molt avansat del art gòtich.

La iglesia parroquial consta que fou consagrada en 15 de Maig de 1050, per Guillem de Balsareny, Bisbe de Vich. En una lápida empostrada en lo meteix exterior se llegeix que en 1662 fou construhida ab los donatius dels fidels, no obstant de lo qual l' actual edifici conserva de l' antiga fàbrica l' ábside, surtint dessota del estuch que 's desprén part de las arcuacions que l' adornavan. En l' interior s' obriren dos archs de mitj punt per costat, qual tall conserva marcadas reminiscencias del estil ojival. Los sostenen columnas semiempotradas en la paret, y una complerta en lo centre, totes de gust dórich.

Una característica casa-forta del sigle xv se conserva en bon estat en lo carrer de Montseny, per tots conceptes notabilíssima construcció del art gòtich. Forma la porta un ample arch circular de perllongadas dovellas; queda damunt un bonich finestral ab doble *ajimez* d' elegants proporcions y delicadas columnas ab capitells antemátichs, separantlas los trilobats archs que constitueixen lo vano. Dessota de la inclinada cuberta del edifici y sobre surtints cartelas de doble corva, se sosté la típica barbacana que defensava la porta, també avuy bastant conservada.

Reste encara més antich es la finestra bizantina que existeix en una casa de pobre aspecte situada en lo carrer que 's dirigeix á la font. Es un petit vano ab una reduhida columna central que 'l divideix per mitat, tenint lo capitell revestit d' adornos vegetals: pareix correspondre als sigles xi ó xii.

La població se mostra orgullosa, y no sens motiu, de possehir una abundant font que surt per cinch copiosas canellas, la qual dona origen á la riera d' Altarriba.

Lo camí pera anar al celebrat santuari de Puiglagulla, després de deixar la carretera, á poca distancia de St. Juliá, es un deliciós passeig d' hora y mitja sempre per petits turons que van ascendint fins á la montanya de Montagut, que s' alsa á espatllas de la iglesia; lo país es un contínuo bosch d' alzinas y pins. Construhit l' edifici sobre un petit promontori apareix á sos peus tota la plana de Vich resguardada per las serras que la enclohuen per lo N., y en lo fons la extensa faixa de la cordillera pirenaica. Espargidas per la plana 's vehuen la major part de las poblacions que comprén aquesta comarca, ab la capital en son centre.

Lo santuari y la iglesia, sens tenir cosa notable, presentan l' estil de las construccions dels sigles xvii y xviii. La iglesia es espa-

yosa y d' una sola nau, tenintla molt ben cuidada lo senyor sacerdot á quin cárrech se troba. S' hi venera una imatge de la Verge, obra d' escultura del sigle passat y sens interés artístich.

Colocat lo poblet de Vilalleons al peu de la montanya de Puiglagulla, en poch rato s' hi arriba descendint per la vessant N. d' aquella. Aplegadas las pocas casas de que 's compon en las immediacions de sa iglesia, rés de moment crida en aquest edifici la atenció del excursionista. Las considerables reformas de que ha sigut víctima, per la falta de criteri artístich ab que foren executadas, tal vegada en 1847, fetxa que 's llegeix sobre la porta, l' han privat d' aquell magestuós sentiment propi de las vellas construccions religiosas.

Un exámen un xich detingut dona á compendre que aquesta iglesia degué ser allargada per la part de la nau llandant ab l' ingrés, y que així meteix s' hi afegí lo crehuer actual, alterant profundament la primitiva planta de la fábrika, de la que resta interiorment un tros de nau de modestas proporcions, ab son corresponent arch former. Ahont millor se nota la antiguetat del edifici, que 'ns atrevím á suposar lo construhit durant lo sigle x, y per consegüent tenirlo per una de las més vellas construccions del país, en sa classe, es en l' ábside y la part més próxima al meteix dels murs de la iglesia; tota aquesta secció posseheix un marcat segell de rudesia que s' avé perfectament ab la tetxa que li assignem. L' ábside queda dividit en tres parts per dos platabandas perpendiculars y llisas perdéntse en l' estilobat general; en cada una d' aquellas s' obra un abocinat vano despullat d' adornos. Aquest, com també 'ls murs, tenen dessota la cuberta una faixa de prismas á la que segueix altra línea d' archs cegos bastant grans, y executadas las motlluras ab evident tosquetat é imperfecció.

Desde Vilalleons á St. Juliá, un xich més de mitja hora, 's va baixant suaument per entre corcadas alzinas que s' extenen á una y altra vora del camí; lo terror es sumament arenós. Als 15 minuts se passa tocant la casa anomenada *ca'n Carrera*, construhida sota una grossa noguera, que 's conta produheix cada any 30 cuarteras de fruyt. En lo turó immediat á St. Juliá, en qual cim están situats los restos del castell, se troba *ca'n Quintana*, donantse vista á la població alguns minuts més tart. Després de *ca'n Carrera* 's deixa véure en direcció á ponent la negra massa de la vella torre de Saladeuras, que queda á mitja hora de distancia. Desseguida 's camina breus moments per las immediacions de la riera d' Altarriba, en part ombrejada per ufanosos pollancres, fins arribar á la celebrada font, en lo meteix poble, poguent també pera anar directament al establiment creuhar la propia riera passant seguidament per entre alguns horts propers á la carretera, en que está lo meteix situat.

NOVAS

Altra sensible pèrdua devém afegir, avuy, en nostras novas necrológicas. D. Eduart Tamaro y Fabricias, que tanta predilecció havia mostrat per la CATALANISTA, deixá aquesta temporal vida la vetlla del dia 2 del mes present.

Feya ja algun temps que nostre amich se trobava afectat en sa salut. Son esperit lograva sols un poch d'esplay en los estudis del art ojival religiós en la nostra terra, y en los travalls històrichs referents á la Seu barcelonina; travalls que formavan com l'ensomni de sa pensa y que haurian constituït, inductiblement, sa obra capdal y de més significació.

Lo Sr. Tamaro era molt considerat en lo camp de la Arqueologia y ocupava, á nostre entendre, lloch distingit per lo que toca al coneixement del art ojival en sas relacions ab las ramas diverses de la ciencia dita. Aquest era son camp propi, y aquí s'hi trobava ferm y segur. Com á fruyt de sos estudis havia publicat una *Guia* històrich-descriptiva de la nostra Catedral; una monografia de la Seu de Manresa, premiada en publich certamen; y altra monografia relativa al nostre Bisbat que també guanyá premi en un concurs celebrat per la Joventut Catòlica d'aquesta ciutat. Colaborá, en concepte de crítich artístich, en lo diari *La Dinastia* y en la revista *La Il·lustració Catalana*; y sas observacions, emesas ab expressió senzilla y ab clar é imparcial judici, logravan, per la regular, l'assentiment dels llegidors. Com á crítich, obrava ab completo independència, atenent sols á sas conviccions científicas. Á la Real Academia de la Historia no se li amagá la especial competencia del Sr. Tamaro en los travalls de que fem esment, y la recompensá ab lo nomenament d'individu corresponent de la meteixa.

En quant á la nostra Societat podém dir que sa pèrdua ha sigut vivament sentida, perque, desde que ingressá á la meteixa, l'any 1878, fou un dels socis mes actius y entussiasmas, havent pres part en varias excursions.

Ell fou qui, essent President l'any 1879, proposá á la Junta Directiva la celebració de conferencias inaugurantlas personalment. Sas profitosas é interessants disertacions sobre *Nocions d'Arqueologia* foren molt celebradas, atrayent triada concurrència que omplenava lo local de la ASSOCIACIÓ. No hi ha dupte que alguns dels fruyts recullits avuy en lo camp del excursionisme, se deuen á aquellas utilíssimas lliçons que 's recordan encare ab pler, y ahont sapigué lo conferenciant, mostrarse á gran altura.

L'amich qual fesomia científica bosquejém ocupá la presidencia de la ASSOCIACIÓ á darrers del any 1878, y á sa prudencia y activitat se degué lo vol que prengué aquella, doblant, en menys d'un any, lo nombre dels associats residents; y fent que 's dongués gran impuls y vera importancia á las manifestacions que informavan sa vida excursionista; logrant així, y no sens vencer dificultats, assegurar lo pervindre de la CATALANISTA.

Tal fou l'amich que acaba de baixar á la tomba. ¡Que al pagar lo tribut d'origen li hagi sigut favorable la misericordia del Senyor!

Nostre distingit consoci D. Celestí Barallat y Falguera ha dat á la estampa la *Memoria necrológica de D. Joseph d' Argullol y Serra* que l'autor llegí en la solemne sessió que la CATALANISTA celebrá pera honrar la memoria del qui fou son digne President.

En aquest treball de nostre benvolgut company, ab gráfica expressió y exactitut de conceptes se presenta á D. Joseph d' Argullol com excursionista ja desde noy per afició, y més tart, junt ab altres, alguns mal-hauradament avuy també morts, donant impuls al moviment precursor de la afició per l' excursionisme que més tart s' ha desenrotllat.

Baix aquest punt de vista recorda las conferencias sobre costums del Plá de Bages donadas en la CATALANISTA y moltras narracions sobre igual tema publicadas en lo *Gay Saber*, *La Renaixensa* y *Calendari Catalá*; los discursos inaugurals de nostra ASSOCIACIÓ dels anys 1880 y 1881; lo de *Sant Jordi y de Belerofont*; la assistencia seva á varias excursions y las memorias corresponents á las meteixas, ó altrás d'interés general com la *Mirada històrica als Castells*, y 'ls esforços que feu pera restablir en lo seu lloch lo menhir de Sant Hilari. Examina y avalua sas obras literarias y fa menció de sas tascas periodísticas; tota aquesta descripció completada ab la noticia dels diversos cárrechs que ocupá, y la indicació precis dels rasgos més característichs de sa personalitat.

La *Memoria necrológica* porta lo segell del bon gust literari del autor, qui al fernes coneixer la figura de D. Joseph d' Argullol, ab lo carinyo que inspira l' haver sigut d' éll company y condeixeble, mereix d' aquesta ASSOCIACIÓ la més expontánea enhorabona per haver donat á llum un treball que ha sigut per tothom celebrat.

Han sigut ceditts á la ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents:

Per D. Modest Martí de Solá: *Barcelona y su provincia, guia-itinerario descriptiva, estadística y pintoresca*, per lo propi donador, Barcelona 1888. Per lo Consistori dels Jochs Florals de Barcelona: *Dos volúms, Jochs Florals de Barcelona, any XXX de llur restauració 1888*, Barcelona 1888. Per D. Melcior Casas: 3 grabats de monument de distints punts d' Espanya. Per D. Artur Osona: *Una excursió á la Schwarzwald (Selva Negra) y llegendas de la encontrada*, per lo propi donador, Barcelona 1888. Per la Revista Popular: *Almanaque de los amigos del Papa para 1889*. Barcelona 1888. Por el Instituto de Fomento del Trabajo Nacional: *Necrología de D. Claudio Arañó y Arañó*, per D. Ramon Torre ló y Borrás, Barcelona 1888. Per l' Excm D. Pau Fernandez de Miranda y Llano Ponte: *¡El dedo en la mano!* 3 exemplars, per lo propi donador, Valladolid 1888. Per D. Gayetá Cornet y Mas: *Una excursión por Cataluña utilizando los viajes circulares en ferro-carril*, (2 exemplars), per lo propi donador, Barcelona 1888; *Método para visitar la Exposición Universal de Barcelona* (2 exemplars), per lo propi donador. Per D. Manel Llopis y Puig: *Itinerario de las Provincias de Barcelona, Tarragona, Lérida y Gerona*, per D. F. G., Barcelona 1823. Per lo Sr Trinxería de Macedo: *Catalago das moedas arabes existentes no Museu municipal Portuense*, per D J. Pereira Leite Netto, Lisboa 1882.